

Beslut

efter kvalitetsgranskning av läsfrämjande
arbete i grundskolan – med särskilt fokus på
undervisningen i svenska i årskurs 4–6 vid
Solklintskolan F–9 i region Gotland

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning vid Solklintskolan F-9 avseende verksamhetens kvalitet inom det läsfrämjande arbetet i grundskolan – med särskilt fokus på undervisningen i svenska i årskurs 4–6. Med läsfrämjande arbete avses här undervisningsinslag och aktiviteter som syftar till att stimulera och vidga elevers läsintrasse och utveckling av goda läsvanor.

Skolinspektionen gör bedömningar i förhållande till de kvalitetskriterier som myndigheten satt upp inom det granskade området. Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, utifrån om kvalitetskriterierna uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen i normalfallet att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. Skolinspektionen begär därefter en skriftlig redovisning av huvudmannen som visar vilka förbättringsåtgärder skolan vidtagit. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/aktuellt/pagaende-inspektioner/lasframjande-arbete-i-grundskolan/>

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Solklintskolan F–9 i följande utsträckning:

Bedömningsområde 1: Läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6

Skolinspektionen bedömer att lärarna *i flera delar* integrerar läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6, för att stimulera och vidga såväl flickors som pojkars läsintrasse.

Bedömningsområde 2: Skolans övergripande läsfrämjande arbete

Skolinspektionen bedömer att skolans övergripande läsfrämjande arbete *i låg utsträckning* är strategiskt och uthålligt.

Utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande delar.

- Skolan behöver utveckla arbetet för att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor så att det blir metodiskt och långsiktigt. I detta arbete behöver rektorn aktivt verka för att samverkan och kunskapsspridning sker kring det läsfrämjande arbetet. Rektorn behöver vidare planera och organisera verksamheten så lärarna har reella möjligheter att nyttja skolbiblioteket i det läsfrämjande arbetet. Vidare behöver rektorn leda ett arbete för att skapa fler fysiska och sociala miljöer i skolan som stimulerar elevernas intresse för läsning.
- Rektorn tillsammans med personalen behöver utveckla arbetet med att följa upp och analysera mönster och skillnader i elevernas läsintresse och läsvanor. Rektorn med personal behöver därefter vid behov genomföra insatser för att möta identifierade mönster och skillnader vad gäller läsintresse och läsvanor på den egna skolan.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2022-08-22 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultatet av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2020:8002) i de handlingar som sänds in.

Med anledning av den rådande situationen med risker för smittspridning av Covid-19

Många skolor och huvudmän är i dagsläget påverkade med anledning av Covid-19. Följden kan vara stor frånvaro av personal eller att resurser måste tas i anspråk för nya förhållanden. Vi följer kontinuerligt situationen och hur den påverkar skolsystemet i olika delar av landet. Om du som huvudman behöver längre uppföljningstid kontakta Skolinspektionen för prövning.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Bedömningsområde 1: Läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6

Här bedöms i vilken utsträckning lärarna integrerar läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6, för att stimulera och vidga såväl flickors som pojkars läsintresse. I detta ingår att:

- Lärarna sätter läsningen i ett innehållsmässigt och socialt sammanhang samt tydliggör syftet med läsningen. Lärarna ger eleverna rika möjligheter till social interaktion och samtal kring det lästa.
- Lärarna framhåller läsningens värde genom att de visar intresse för vad eleverna läser, samt ger läsningen utrymme och prioritet i undervisningen.
- Lärarna arbetar på ett genomtänkt och varierat sätt för att stimulera alla elevers läsintresse. Lärarna riktar läsfrämjande insatser särskilt mot elever med svagt intresse för eller ringa vana vid att läsa, eller som i övrigt begränsas av stereotypa mönster i sin läsning. Lärarna matchar läsmaterialet med elevernas intressen, erfarenheter och behov. Lärarna visar att de har höga förväntningar på samtliga elever genom att förmedla att alla elever kan utvecklas till goda läsare.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *flera delar* integrerar läsfrämjande inslag i undervisningen i svenska i årskurs 4–6, för att stimulera och vidga såväl flickors som pojkars läsintresse.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna främjar elevernas läsintresse genom att sätta läsningen i ett innehållsmässigt och socialt sammanhang samt tydliggör syftet med läsningen för eleverna. Lärarna väljer läsmaterial och texttyp utifrån medvetna didaktiska val. Texterna sätts även i ett socialt sammanhang och bearbetas i flera fall såväl inför, som under och efter läsningen. För ytterligare höja kvaliteten i arbetet med att sätta läsningen i ett sammanhang kan lärarna ge eleverna fler möjligheter till samtal och interaktion kring de individuellt valda texterna.

Granskningen visar vidare att lärarna på flera sätt framhåller läsningens värde för eleverna. Lärarna visar intresse för vad eleverna läser och pratar ofta om vikten av läsning. Lärarna ger läsningen utrymme och tidsmässig prioritet i undervisningen. Lärarna uppmuntrar också aktivt eleverna till läsning på fritiden.

Vidare visar granskningen att lärarna generellt arbetar med att uppmuntra och motivera eleverna att läsa. Lärarna har viss kännedom om den egna elevgruppens läsintresse och behov utifrån vad de ser i samband med att eleverna lånar böcker till den individuella läsningen samt i det dagliga mötet med eleverna. Dock har inte lärarna på något strukturerat sätt tagit reda på samtliga elevers läsintresse och läsvanor eller mönster i elevgruppen relaterade till kön och socioekonomisk bakgrund som begränsar eleverna i deras läsning. Detta innebär att lärarnas

kännedom om de elever och elevgrupper som särskilt behöver få ta del av läsfrämjande insatser till viss del är begränsad. Vidare visar granskningen att lärarna har höga förväntningar på samtliga elever genom att de förmedlar att alla elever oavsett kön och bakgrund, kan utvecklas till goda läsare. Lärarna erbjuder eleverna vägledning för att matcha läsmaterial med elevernas intressen och nivå både när det gäller gemensam och individuell läsning.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde avseende lärarnas arbete med att aktivt arbeta med läsfrämjande insatser mot elever med svagt intresse eller ringa vana vid att läsa. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendation för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* i bedömningsområde 2.

Motivering

Lärarna främjar elevernas läsintresse genom att sätta läsningen i ett innehållsmässigt och socialt sammanhang samt tydliggöra syftet med läsningen

Granskningen visar att lärarna sätter läsningen i ett innehållsmässigt sammanhang samt tydliggör syftet med läsningen för eleverna. Lärarna arbetar med genrepedagogik¹ vilket innebär att eleverna får möta en variation av olika texttyper för att utveckla en förståelse för hur olika texter är uppbyggda samt vilka olika syften texter kan ha. Utifrån denna arbetsmodell har lärarna tillsammans valt ett gemensamt läromedel för svenskundervisningen i mellanstadiet. Lärarna uppger att de förklarar syftet med läsningen av texterna i läromedlet för eleverna genom att berätta vilken typ av text de ska läsa och varför de ska läsa texten. Såväl lärarna som eleverna ger exempel på att eleverna ofta läser texter av en viss texttyp för att sedan själva skriva en sådan text. Lärarna använder också ett annat läromedel i undervisningen, samt plockar vid behov in ytterligare läsmaterial utifrån vad eleverna ska lära sig, exempelvis digitala texter i samband med informationssökning. En lärare samarbetar med läraren som undervisar i samhällsorienterande ämnen och använder texter som rör dessa ämnen i svenskan, för att sätta läsningen i ett innehållsmässigt sammanhang för eleverna.

Vidare sätter lärarna läsningen i ett sammanhang genom att läsa texter ur läroboken högt tillsammans med eleverna och stanna upp vid svåra ord och uttryck för att diskutera och reda ut betydelsen i syfte att underlätta läsförståelsen. För att öka förförståelsen av skönlitterära böcker och sätta högläsningen i ett sammanhang brukar lärarna läsa för eleverna på bokens baksida samt berätta om författaren som skrivit boken.

¹ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/larare-inspirerar-och-stodjer-genom-sin-muntliga-kommunikation>

Vidare visar granskningen att svensklärarna på låg- och mellanstadiet arbetar med det årligen återkommande läs- och skrivprojekt "Lilla Nobel" som inrymmer läsfrämjande inslag där läsningen sätts i ett innehållsmässigt och socialt sammanhang. Projektet syftar till att öka elevernas läs- och skrivförmåga genom att få eleverna att läsa och skriva olika typer av texter. Ibland får eleverna välja fritt vilket ämne de ska skriva om och ibland skriver de utifrån förutbestämda teman som exempelvis "vänskap" eller "skräck". För att förbereda eleverna inför skrivandet brukar lärarna låta eleverna läsa olika typer av texter inom det område de sedan ska kunna skriva sina texter om, exempelvis noveller. Vissa lärare brukar även låta eleverna läsa upp sina texter för klasskamraterna när de är klara.

Granskningen visar vidare att lärarna ger eleverna möjligheter till social interaktion och samtal kring de gemensamt lästa texterna. Av intervjuer med elever och lärare framkommer att den interaktion som sker kring läsning i klassrummet ofta blir i helklass och med fokus på ord och begrepp som är svåra att förstå. Det framkommer också exempel på att eleverna får i uppgift att svara på frågor både muntligt och skriftligt om innehållet i de texter de läser. Lärarna berättar att eleverna får diskutera handlingen i de gemensamt lästa texterna, vad de tror kommer hända sedan och vad de tror att texten vill säga. Även de högläsningböcker som samtliga lärare läser för sina elever lyfts fram som exempel på texter som lärarna brukar låta eleverna samtala om som gemensam aktivitet. En lärare ger också exempel på att eleverna vid några tillfällen har fått bearbeta texter genom att måla bilder samt genom dramatisering.

Vidare visar granskningen att eleverna dock i begränsad omfattning ges möjlighet att samtala om individuellt lästa texter. I intervju med elever framkommer att några elever upplever att de inte i tillräcklig utsträckning ges möjlighet till samtal kring det lästa när det gäller de individuellt lästa texterna. Eleverna berättar att de har läst många "bänkböcker" men att de inte fått möjlighet att prata om dem. Av lärarintervjun framkommer att lärarna anser att det är svårare att prata om de böcker eleverna läser individuellt eftersom eleverna läser i olika takt.

Lärarna framhåller läsningens värde för eleverna

Granskningen visar att lärarnas undervisning på flera sätt reflekterar värdet av läsning. I intervju med eleverna framkommer att lärarna brukar prata med eleverna om att läsning är viktigt för att förbättra läsförståelsen och läsförmågan samt för att kunna få ett jobb när man blir äldre. Lärarna berättar att de har ett pågående samarbete med lågstadiet kring läsande förebilder för att framhålla läsningens värde. Eleverna i mellanstadiet läser lättlästa böcker för de yngre eleverna i syfte att främja både de yngre och äldre elevernas läsintresse. Ett annat exempel på hur lärarna reflekterar värdet av läsning är att visa intresse för de böcker eleverna valt att läsa. Elever i en årskurs berättar att läraren brukar fråga dem om innehållet och vad de tycker om böckerna de läser. Elever i en annan årskurs önskar dock ett större intresse från läraren för de "bänkböcker" som de läser. Eleverna upplever

att läraren sällan frågar vad de tycker om böckerna eller uppmuntra dem att berätta om sin läsning.

Vidare visar granskningen att läsningen ges utrymme och tidsmässig prioritet i undervisningen. Lärarna ger eleverna rika möjligheter att läsa och har avsatt schemalagd tid till läsning 15 minuter varje dag i samtliga årskurser för att eleverna ska ges möjlighet att läsa tyst i böcker som de själva valt. Någon lärare brukar läsa själv under elevernas lässtunder i syfte att vara en positiv läsande förebild. Lärarna berättar vidare att de uppmuntrar eleverna till läsning på fritiden och ger eleverna läsutmaningar och läsläxor över loven, exempelvis läsbingo med priser. Lärarna berättar att många av eleverna har svårt att hitta motivation och lust att läsa, inte minst när det gäller läsning på fritiden. Lärarna försöker därför också involvera elevernas vårdnadshavare och göra dem delaktiga i arbetet att framhålla läsningens värde genom att prata om vikten av läsning på föräldramöten och utvecklingssamtal.

Lärarna arbetar i viss mån med läsfrämjande insatser

Granskningen visar att lärarna arbetar på olika sätt för att stimulera elevernas läsintresse. Lärarna har dock inte på något strukturerat sätt tagit reda på samtliga elevers läsintresse och läsvanor, men beskriver i intervju att de har en viss kännedom om den egna elevgruppen utifrån vad de ser i samband med att eleverna lånar böcker och i det dagliga mötet med eleverna. Lärarna uppger att det är en homogen elevgrupp i skolans upptagningsområde och att många av eleverna saknar läsande förebilder och lästraditioner från hemmen samt att läsintresset generellt är lågt hos både flickor och pojkar. Lärarna ser i allmänhet ett minskande läsintresse hos eleverna och berättar att många av eleverna får jobba hårt med läsningen. Lärarna har i övrigt inte sett några mönster i sin egen elevgrupp avseende de generella skillnader i samhället vad gäller läsintresse, läsvanor och läsförmåga som finns kopplat till kön och socioekonomisk bakgrund som begränsar eleverna i deras läsning. För att motverka det minskade läsintresset har lärarna bestämt att alla elever ska börja varje dag med att läsa "bänkbok". Lärarna berättar att de i undervisningen generellt arbetar med att uppmuntra och motivera alla elever att läsa. Detta gör de bland annat genom att hitta variation i arbetssätten, med inslag av både tystläsning och högläsning i helklass och i par i syfte att göra läsningen roligare och mer lustfylld. Exempel på en annan insats som tidigare nämnts är läsande förebilder där de eleverna i mellanstadiet ska läsa för eleverna i lågstadiet.

Granskningen visar att lärarna har höga förväntningar på samtliga elever genom att förmedla att alla elever oavsett kön och bakgrund, kan utvecklas till goda läsare. Lärarna berättar också att de är medvetna om skolans kompensatoriska uppdrag och vilken viktig roll skolan har. Även av elevintervjuer framkommer att lärarna har samma höga förväntningar på alla elever oavsett kön och att lärarna förmedlar till eleverna att det är viktigt att kunna läsa bra. Någon lärare ger exempel på att det

finns många pojkar i klassen som idrottar och att läraren uppmuntrar dem till olika sätt att läsa exempelvis på väg till och från träningar. En lärare berättar att hen brukar ta med sig tidningar hemifrån och berätta för eleverna om sin egen läsning och de nyheter läraren läst, för att visa att det är viktigt att läsa.

Vidare visar granskningen att lärarna erbjuder eleverna vägledning för att matcha läsmaterial med elevernas intressen och behov. När lärarna väljer högläsning böcker för eleverna väljer de böcker som ska tilltala så många elever som möjligt, samt tar hänsyn till elevernas egna önskemål. Både lärare och bibliotekspersonal finns behjälpliga när eleverna själva ska välja "bänkböcker" i skolbiblioteket. Elever med god läsförmåga utmanas att välja längre och svårare texter medan elever med mindre läsvana kan välja mer lättlästa böcker och erbjudas inläsningstjänst. Någon lärare framhåller vikten av att skapa goda relationer med eleverna för att lära känna dem och på så sätt kunna vägleda eleverna och hitta böcker som kan intressera dem. Lärarna berättar att pojkar i högre utsträckning väljer att läsa facklitteratur och att flickor gärna väljer skönlitterära böcker när de får välja själva. Pojkar med svagare intresse för läsning tenderar också att välja för svåra böcker. Lärarna berättar att det ändå är viktigt att ge alla elever möjlighet att testa läsa de böcker de är intresserade av, och att de istället får byta bok om läsningen blir för svår. Av intervju med lärare, elever och bibliotekspersonal framkommer att skolans elever under hösten fått vara med och välja tre böcker som de önskar att skolbiblioteket ska beställa.

Det utbud av läsmaterial som eleverna erbjuds i undervisningen är brett och varierat, eleverna arbetar exempelvis med läsförståelsetexter i olika svårighetsgrader och lärarna har medvetet valt läromedel med ett varierat textmaterial. Av samtliga intervjuer framkommer att skolbiblioteket har ett stort utbud av material och boklådor med klassuppsättningar som lärarna kan låna.

Bedömningsområde 2: Skolans övergripande läsfrämjande arbete

Här bedöms i vilken utsträckning skolans övergripande läsfrämjande arbete är strategiskt och uthålligt. I detta ingår att:

- Skolan bedriver ett strategiskt läsfrämjande arbete genom att rektorn verkar för en undervisningskultur som kännetecknas av samverkan mellan olika aktörer och som uppmuntrar lärare att sprida läsfrämjande strategier till varandra. I det strategiska läsfrämjande arbetet ingår också att skolbiblioteket utgör en viktig resurs samt att skolan skapar fysiska och sociala miljöer som syftar till att stimulera elevernas läsintresse.
- Skolan uppmärksammar mönster och skillnader mellan olika elevgrupper när det gäller elevernas läsintresse, läsvanor och läsförmåga. Rektorn med personal genomför insatser för att möta

identifierade mönster och skillnader vad gäller läsintresse och läsvanor på den egna skolan. Rektorn förmedlar höga förväntningar på alla elever och skolpersonal när det gäller läsning.

- Skolan bedriver ett utvecklingsarbete avseende läsfrämjande insatser i undervisningen och utbildningen. Rektorn intar en aktiv roll när det gäller läsfrämjande insatser i utbildningen. Med utgångspunkt i uppföljning och analys av såväl resultat som skolans arbetsprocesser initierar rektorn vid behov utvecklingsinsatser avseende det läsfrämjande arbetet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolans övergripande läsfrämjande arbete *i låg utsträckning* är strategiskt och uthålligt.

Skolinspektionens granskning visar att det läsfrämjande arbete som bedrivs på skolan i låg grad är strategiskt. Även om rektorn verkar för en undervisningskultur som kännetecknas av samverkan och kunskapsspridning, har rektorn inte tydligt kommunicerat hur det läsfrämjande arbetet ska prioriteras eller hur samverkan kring det läsfrämjande arbetet ska gå till. Det skiljer sig också åt mellan lärare, ämnen och årskurser i vilken mån skolbiblioteket nyttjas i undervisningen och används som en resurs i det läsfrämjande arbetet. Vidare finns det vissa fysiska och sociala miljöer i skolan som syftar till att stimulera elevernas läsintresse. Dessa miljöer är främst knutna till skolbiblioteket. Rektorn leder dock inte i övrigt något arbete för att skapa sådana miljöer.

Vidare visar granskningen att skolan i viss mån uppmärksammar och möter skillnader mellan elevgrupper. Personalen har vissa kunskaper om de generella skillnaderna i samhället som finns mellan olika elevgrupper vad gäller läsintresse, läsvanor och läsförmåga. Skolan bedriver dock inte något samlat arbete i form av kontinuerliga uppföljningar och analyser av elevernas läsintresse och läsvanor för att upptäcka eventuella skillnader eller mönster. Vidare finns det endast få exempel på att särskilda ansträngningar görs för att främja läsintresset hos elever med mindre gynnsamma förutsättningar, förutom de insatser som riktas mot elever med låg läsförmåga. Rektorn har i viss utsträckning förmedlat höga förväntningar på alla elever och skolpersonal, genom att uttrycka att läsning är viktigt och att alla elever oavsett kön och bakgrund kan utvecklas till goda läsare.

Granskningen visar vidare att skolan i låg utsträckning bedriver ett utvecklingsarbete avseende läsfrämjande insatser i undervisningen och utbildningen. Rektorn intar inte någon aktiv roll i utvecklingsarbetet avseende det läsfrämjande arbetet på skolan. För att skolans övergripande läsfrämjande arbete ska bli mer strategiskt och uthålligt behöver rektorn följa upp och analysera såväl resultat som de arbetsprocesser som påverkar och ingår i det läsfrämjande arbetet, detta för att vid behov kunna initiera utvecklingsinsatser.

Skolinspektionen har identifierat två utvecklingsområden inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdena och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Skolan bedriver i låg grad ett strategiskt arbete för att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor

Granskningen visar att rektorn verkar för en undervisningskultur som kännetecknas av samverkan och kunskapsspridning, dock inte specifikt avseende det läsfrämjande arbetet. Arbetet med att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor består främst av enskilda lärares insatser eller enskilda insatser av bibliotekspersonalen. I intervju med specialpedagogen framkommer att hen på eget bevåg försöker dela med sig både av aktuell litteratur och didaktiska tips som exempelvis hur man kan arbeta tematiskt med skönlitteratur i textrika ämnen, men att tiden för detta är begränsad. Det inte finns något uttalat samarbete över stadiegränserna kring att främja elevernas läsintresse, förutom svensklärarnas återkommande läs- och skrivprojekt "Lilla Nobel" som beskrivs närmare i område 1.

Av intervju med rektorn, lärarna och specialpedagogen framgår att de anser att det finns ett behov av såväl en större samverkan över ämnes- och stadiegränserna som att rektorn tydligare kommunicerar hur det läsfrämjande arbetet ska prioriteras på skolan samt vilka förväntningar rektorn har på sin personal i arbetet. Ämneslärarna berättar att de upplever att de läsfrämjande insatser som skolbiblioteket genomför främst riktar sig till låg- och mellanstadiet. Av intervjun framgår vidare att lärarna anser att det är en prioriteringsfråga att lärarna arbetar med andra saker än just det läsfrämjande arbetet. Arbetslagsträffar och annan mötestid används ofta till "vardagspraktikaliteter" snarare än att dela erfarenheter och diskutera frågor som rör läsfrämjande arbete. Lärarna menar att det måste avsättas tid för ett sådant arbete för att det ska vara möjligt för dem. Det förekommer förvisso att lärarna delar med sig av goda exempel av läsfrämjande strategier och tipsar om adekvat litteratur på exempelvis arbetsplatsträffar. I intervju med rektorn framgår dock att det är något som sker sporadiskt och behöver systematiseras för att det ska ge få genomslag i undervisningen.

Vidare visar granskningen att både rektorn och lärarna i viss mån ser skolbiblioteket som en resurs i det läsfrämjande arbetet även om rektorn inte organiserar verksamheten så lärarna har möjlighet att nyttja biblioteket i alla lägen. Av samtliga intervjuer framkommer att skolan har ett välordnat bibliotek med en stor bredd och variation i läsutbudet. I intervju med rektorn och bibliotekspersonalen framkommer dock att det skiljer sig mellan lärare, ämnen och årskurser huruvida de nyttjar skolbiblioteket som en resurs i sin undervisning och

vilket intresse de har för de aktiviteter som bibliotekspersonalen erbjuder. Rektorn uppger i intervju att lärarna i mellanstadiet använder biblioteket i sin undervisning i högre utsträckning medan det finns lärare på högstadiet som använder det i mer begränsad utsträckning. På skolbiblioteket finns det boklådor med klassuppsättningar tillgängliga för lärarna att låna. Det finns exempel på lärare som samarbetar med bibliotekspersonalen exempelvis när det gäller att ordna "läsvecka". Av lärar- och elevintervjuer framkommer att det finns ett stort engagemang hos bibliotekspersonalen både vad gäller att vara behjälpliga i valet av litteratur och när det handlar om läsfrämjande aktiviteter som exempelvis boksamtal och författarbesök. Dock visar lärarnas och rektorns utsagor att personalförhållanden bidrar till att skolbiblioteket ofta är stängt och att lärarnas möjligheter att nyttja skolbiblioteket därför är begränsade.

Granskningen visar att det finns vissa fysiska och sociala miljöer i skolan som syftar till att stimulera elevernas läsintresse. Dessa miljöer är främst knutna till skolbiblioteket. Rektorn leder dock inte i övrigt något arbete för att skapa sådana miljöer. Skolbiblioteket anordnar sociala och läsfrämjande aktiviteter i syfte att främja elevernas intresse för läsning. Exempelvis ordnar de tipspromenader och utställningar vid högtider och aktuella händelser som i samband med att Pippi Långstrump fyllde 75 år. Skolbiblioteket beskrivs i samtliga intervjuer som en lugn och stimulerande läsmiljö och i korridoren utanför biblioteket sätter bibliotekspersonalen kontinuerligt upp boktips på väggarna för att fånga elevernas läsintresse. I intervju med lärare och specialpedagog framkommer dock att de anser att den fysiska miljön på skolan, bortsett från skolbiblioteket i låg grad stimulerar till läsning. Av intervjuer framgår att tänkbara förklaringar till det kan vara lokalernas begränsning då skolan hyrs ut varje sommar och därför måste tömmas, men också brist på tid.

Skolan uppmärksammar och möter i viss mån skillnader mellan elevgrupper

Granskningen visar att skolan inte genomför några kontinuerliga uppföljningar eller analyser av elevernas läsintresse eller läsvanor för att skapa en övergripande bild av eventuella skillnader och mönster som kan vara kopplade till socioekonomisk och utländsk bakgrund samt kön på den egna skolan. Rektorn med personal har dock vissa kunskaper om de generella skillnaderna i samhället som finns mellan olika elevgrupper vad gäller läsintresse, läsvanor och läsförmåga. Rektorn med personal har också en bild av elevernas läsförmåga utifrån bland annat utifrån uppföljningar av elevernas kunskapsresultat och screeningar av elevernas läsförmåga.

Även om rektorn inte leder något samlat arbete för att skapa en övergripande bild av eventuella mönster och skillnader avseende elevernas läsintresse och läsvanor så har personalen emellertid viss kännedom om läsintresse, läsvanor och läsförmåga utifrån det lärarna ser i mötet med eleverna i klassrummen. Av intervjuer med lärare framgår att de generellt ser ett minskande intresse för

läsning bland majoriteten av eleverna förutom den läsning som sker på mobil eller dator. En av orsakerna som lärarna ser är att det är mycket som konkurrerar med läsningen idag vilket bidrar till att det är svårt att få eleverna intresserade av att läsa. Lärarna i de högre årskurserna märker även att elevernas läsförmåga och läsförståelse minskar. Det är många ord och begrepp som eleverna upplever som svåra vilket gör det svårt för många elever att ta sig igenom ämnestexter och förstå innehållet. Lärarna ger i intervju exempel på hur de försöker att möta den minskande läsförmågan och den minskande läsförståelsen i undervisningen, exempelvis genom att läsa texter högt tillsammans med eleverna, samt genom att förklara muntligt och konkretisera genom att knyta an till elevernas intresse och vardag.

I intervjuer med rektor, lärare och specialpedagog framkommer att många av eleverna i skolans upptagningsområde inte har med sig läsningen hemifrån. Enligt lärarna är det svårare att väcka ett läsintresse och skapa positiva attityder till läsning hos elever som har vårdnadshavare som inte själva är läsare och som inte tycker att läsning är viktigt. Skolan har som en följd av detta vid något tillfälle ordnat föreläsningar för vårdnadshavarna i syfte att belysa läsningens betydelse även om detta inte är något som sker regelbundet. Specialpedagogen försöker också påverka vårdnadshavarna och göra dem delaktiga genom att lägga ut lästips på bra högläsningböcker på skolans lärplattform, som vårdnadshavarna kan läsa för barnen.

Vidare visar granskningen att rektorn i viss utsträckning förmedlar höga förväntningar på alla elever och skolpersonal. Rektorn uppger i intervju att det är viktigt att skolans personal inte har förutfattade meningar om eleverna utan förmedlar höga förväntningar men att detta är något de skulle kunna prata mer om. Av någon lärarintervju framgår att rektorn förväntar sig att lärarna ska bedriva en undervisning av god kvalitet vilket innefattar höga förväntningar på eleverna och en tro på att alla elever oavsett kön och bakgrund kan utvecklas till goda läsare. Någon lärare beskriver dock i intervju att hen upplever att det finns en brist på medvetande bland personalen om hur det egna bemötandet kan påverka normer relaterade till läsning. Även specialpedagogen berättar att skolpersonalens bemötande kopplat till elevernas läsintresse inte är något de talar om kontinuerligt på skolan.

Skolan saknar ett samlat utvecklingsarbete avseende läsfrämjande insatser

Granskningen visar att rektorn inte bedriver något samlat utvecklingsarbete när det gäller läsfrämjande insatser i utbildningen. Lärarna och specialpedagogen uppger rektorn inte har varit tydlig med hur det läsfrämjande arbete ska bedrivas eller uttryckt några förväntningar på hur de ska arbeta. Rektorn berättar att hen tydligare behöver uttrycka vilka förväntningar som finns på personalen vad gäller det läsfrämjande arbetet. Av samtliga intervjuer framkommer att det läsfrämjande arbetet som bedrivs på skolan i stort är upp till lärarna själva.

Vidare uppger både rektorn och personalen att det läsfrämjande arbete som bedrivs på skolan i liten utsträckning följs upp och analyseras. Dock framgår att rektorn har viss kännedom om att det finns skillnader i hur lärarna arbetar läsfrämjande, exempelvis vad gäller skillnader vad gäller obehöriga och behöriga lärare. Rektorn lyfter också i intervju att det finns enskilda lärare på skolan som arbetar medvetet och aktivt med att fånga elevernas läsintresse och att det vore bra om fler lärare arbetade på det sättet. Rektorn berättar vidare att delar av skolans personal deltar eller har deltagit i Läslyftet. I intervju med specialpedagog framkommer att specialpedagogen inför våren 2022 varit med och valt ut moduler att arbeta med som kopplar till det läsfrämjande arbetet.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande:

- Skolan behöver utveckla arbetet för att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor så att det blir metodiskt och långsiktigt. I detta arbete behöver rektorn aktivt verka för att samverkan och kunskapsspridning sker kring det läsfrämjande arbetet. Rektorn behöver vidare planera och organisera verksamheten så lärarna har reella möjligheter att nyttja skolbiblioteket i det läsfrämjande arbetet. Vidare behöver rektorn leda ett arbete för att skapa fler fysiska och sociala miljöer i skolan som stimulerar elevernas intresse för läsning.

Skolinspektionens granskning visar att skolan behöver utveckla en systematik och långsiktighet för det läsfrämjande arbetet. Lärarna samverkar endast i begränsad utsträckning kring läsfrämjande arbete. Rektorn har inte tydligt kommunicerat hur det läsfrämjande arbetet ska gå till och bedrivs även om enskilda lärare arbetar läsfrämjande i sin undervisning. Därmed saknas också en gemensam bild av hur det läsfrämjande arbetet ska se ut och hur det ska involvera alla lärare, ämnen och årskurser. Det saknas också fungerande strukturer för samverkan mellan bibliotekspersonal och lärare. Rektorn planerar och organiserar inte verksamheten så att lärarnas möjligheter att nyttja skolbiblioteket i undervisningen är reella. Granskningen visar vidare att rektorn behöver leda ett arbete för att skapa fler fysiska och sociala miljöer i skolan som syftar till att stimulera elevernas läsintresse.

Av läroplanen för grundskolan framgår att alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn har ansvaret för skolans resultat. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, får tillgång till och förutsättningar att

använda läromedel av god kvalitet samt för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens. Vidare framhåller Skolverket att både skolans fysiska och sociala miljö är viktiga för att stimulera elevernas läsintresse. Att det finns stimulerande läsmiljöer på en skola signalerar att läsning är viktigt. Till den stimulerande läsmiljön hör inte endast möblering och inredning utan också ett brett, varierat och synligt utbud av texter.²

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn utvecklar skolans läsfrämjande arbete så att det blir metodiskt och långsiktigt. I detta arbete ingår att skapa förutsättningar för samverkan över ämnes- och stadiegränser samt mellan lärare och bibliotekspersonal kring det läsfrämjande arbetet. Rektorn behöver också leda ett arbete med att skapa fysiska och sociala miljöer i skolan som syftar till att stimulera elevernas läsintresse. I Skolverkets kompetensutvecklingsutbildning *Stimulera läsintresse* ges konkreta exempel på hur läsmiljön i skolan kan synliggöras och förstärkas.³

- Rektorn tillsammans med personalen behöver utveckla arbetet med att följa upp och analysera mönster och skillnader i elevernas läsintresse och läsvanor. Rektorn med personal behöver därefter vid behov genomföra insatser för att möta identifierade mönster och skillnader vad gäller läsintresse och läsvanor på den egna skolan.

Granskningen visar att skolan inte genomför några kontinuerliga uppföljningar eller analyser av elevernas läsintresse eller läsvanor för att skapa sig en övergripande bild av eventuella skillnader och mönster som kan vara kopplade till socioekonomisk och utländsk bakgrund samt kön på den egna skolan. Även om rektorn inte leder något samlat arbete för att skapa en övergripande bild av eventuella mönster och skillnader avseende elevernas läsintresse och läsvanor så har personalen emellertid viss kännedom om läsintresse, läsvanor och läsförmåga utifrån det lärarna ser i mötet med eleverna i klassrummen och utifrån de screeningar som görs av elevernas läsförmåga. Lärarna arbetar generellt med att uppmuntra och motivera eleverna att läsa, men gör det i liten utsträckning specifikt mot elever med svagt intresse för eller ringa vana av att läsa.

Av skollagen framgår att det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.⁴ Rektorn ansvarar för att planering, uppföljning och utvecklingen av utbildningen genomförs på skolenhetsnivå.⁵ Av skollagen framgår vidare att utbildningen inom

² Skolverket (2021). Modul Stimulera läsintresse utifrån ett jämställdhetsperspektiv, Del 4. Konkreta sätt att stimulera läsintresse.

³ Skolverket (2021). Modul Stimulera läsintresse, Del 3. Läsmiljö – att skapa rum för läsande. Idéer för utveckling av läsmiljön.

⁴ 2 kap. 9§ skollagen.

⁵ 4 kap. 4 § skollagen.

hela skolväsendet ska främja en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska få den ledning och stimulans som de behöver för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt de nationella målen. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁶ Enligt läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ska skolan aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling.⁷

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn utvecklar arbetet med att följa upp och analysera mönster och skillnader i elevernas läsintresse och läsvanor. Genom att undersöka elevernas läsvanor och läsintresse får rektorn och personalen en övergripande bild av eventuella mönster och skillnader på skolan som kan ligga till grund för vilka läsfrämjande insatser som behövs. Detta gäller såväl allmänna läsfrämjande insatser på skolan som riktade insatser till elever och elevgrupper med mindre gynnsamma förutsättningar. Genom uppföljning av läsintresse som undervisningsrelaterad fråga visar rektor att den frågan är prioriterad och att lärarnas sätt att undervisa har betydelse för elevernas läsintresse. Utifrån insamlad information kan rektorn även skapa en utgångspunkt för det fortsatta arbetet där systematiska skillnader mellan elevgrupper samt styrkor och svagheter i undervisningen synliggörs. Genom en löpande analys och ett systematiskt arbete kan mindre väl fungerande arbetssätt eller undervisningsstrategier både upptäckas och justeras.

På Skolinspektionens vägnar,

Beslutet har fattats av Stina Johansson, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Helén Lundell Sjöberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Mattias Ryd och Caroline Engskär deltagit.

⁶ 1 kap. 4 § samt 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

⁷ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 1. Skolans värdegrund och uppdrag. En likvärdig utbildning.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Underlag för bedömning

Skolinspektionen har genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Solklintskolan F-9 under höstterminen 2021. Granskningen har genomförts på distans via digitala intervjuer. Vid intervjuerna har information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten inhämtats. Intervjuerna genomfördes av utredarna Mattias Ryd och Helen Lundell Sjöberg.

Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever.
- Två gruppintervjuer med lärare som undervisar i textrika ämnen.
- En intervju med lärare som undervisar i svenska i årskurserna 4–6.
- En intervju med bibliotekspersonal.
- En intervju med specialpedagog.
- En intervju med skolans rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt Skolverkets officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från intervjuerna för faktakontroll.

Fakta om granskad verksamhet

Solklintskolan, med region Gotland som huvudman, är en skola med förskoleklass och grundskolans årskurser 1–9. Skolan leds av en rektor och med en biträdande rektor som stöd i arbetet.

På Solklintskolan finns totalt 197 elever inskrivna. Av dessa går 57 elever i förskoleklass och årskurserna 1–3, 47 elever i årskurserna 4–6 och 93 elever i årskurserna 7–9. I årskurserna 4–6 arbetar tre lärare som undervisar i svenska. Av dessa är samtliga lärare legitimerade och behöriga för den undervisning de bedriver.

På skolan arbetar två bibliotekspersonal på halvtid i skolbiblioteket. Rektor är arbetsleder bibliotekspersonalen på skolan.

Bilaga 2: Författningsstöd

Av skollagen framgår att utbildningen inom hela skolväsendet ska främja en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska få den ledning och stimulans som de behöver för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt de nationella målen. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁸

Av läroplanen för grundskolan framgår att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.⁹ Av kursplanen i svenska framgår att undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva.¹⁰ Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling.¹¹

Skolan ska vara en god miljö för utveckling och lärande. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling.¹² Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Lärarna ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.¹³ Läraren ska vidare: ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga, får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling, upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang.¹⁴

Förskoleklassen, fritidshemmet och skolan ska samverka på ett förtroendefullt sätt med varandra och förskolan för att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Inför övergångar ska de berörda skolformerna och fritidshemmet utbyta kunskaper, erfarenheter och information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i elevernas

⁸ 1 kap. 4 § samt 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

⁹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 1. Skolans värdegrund och uppdrag. Skolans uppdrag.

¹⁰ Ibid. 5.18. Svenska. Syfte.

¹¹ Ibid. 2.2 Kunskaper.

¹² Ibid. 1. Skolans värdegrund och uppdrag. God miljö för utveckling och lärande.

¹³ Ibid. 2.2 Kunskaper. Riktlinjer.

¹⁴ Ibid. 2.2 Kunskaper. Riktlinjer.

utveckling och lärande. Läraren ska i samverkan med [...] lärare i övriga berörda skolformer och fritidshemmet utbyta kunskaper och erfarenheter samt information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i elevernas utveckling och lärande.¹⁵

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.¹⁶ Rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.¹⁷ Rektorn ansvarar för att planering, uppföljning och utveckling av utbildningen (systematiskt kvalitetsarbete) genomförs på skolenhetsnivå. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de mål som finns för utbildningen i skollagen och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.¹⁸

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn har ansvaret för skolans resultat. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens. Vidare har rektorn ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.¹⁹

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna, bland annat jämställdhet.²⁰ Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.²¹

¹⁵ Ibid. 2.5 Övergång och samverkan.

¹⁶ 2 kap. 9 § skollagen (2010:800).

¹⁷ Ibid. 2 kap. 10 §.

¹⁸ Ibid. 4 kap. 4–5 §§.

¹⁹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 2.8. Rektorns ansvar.

²⁰ 1 kap. 5 § skollagen (2010:800).

²¹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. 1. Skolans värdegrund och uppdrag. En likvärdig utbildning.

Bilaga 3: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde 1:

- Skolan behöver utveckla arbetet för att främja elevernas intresse för läsning och utveckling av goda läsvanor så att det blir metodiskt och långsiktigt. I detta arbete behöver rektorn aktivt verka för att samverkan och kunskapsspridning sker kring det läsfrämjande arbetet. Rektorn behöver vidare planera och organisera verksamheten så lärarna har reella möjligheter att nyttja skolbiblioteket i det läsfrämjande arbetet. Vidare behöver rektorn leda ett arbete för att skapa fler fysiska och sociala miljöer i skolan som stimulerar elevernas intresse för läsning.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur skolenhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde 2:

- Rektorn tillsammans med personalen behöver utveckla arbetet med att följa upp och analysera mönster och skillnader i elevernas läsintresse

och läsvanor. Rektorn med personal behöver därefter vid behov genomföra insatser för att möta identifierade mönster och skillnader vad gäller läsintresse och läsvanor på den egna skolan.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?